

Și rosturile tănuite... Viața și expresiile ei decorativ-vizibile sunt fecundate cu (prin) imaginație. Se pătrunde în mister, în absurd, în fantastic, prin detaliu, prin concret, prin obscur. Totul este *viziune*. Coerența umilită se supune aventurii. Perseverența șocurilor naște universalitate, reclamă interogația, solarizează invizibilul. Inocent, Aureliu Manea demonizează expresia teatrului, redându-i vigoarea poetică pierdută în succesive maladii intelectuale. Violența candorii surpă degenerarea fenomenului. Stucatura edificiului teatral se risipește ridicol. Verticalizarea prin fantezie impune meditația. Universul artistului e teatru dialogului însingurării solidare. Ramificând neconținut detaliile haosului, Aureliu Manea organizează prin știința regiei sale, armonia vizuală a imaginației. Individul aflat în posesia scenei, trăiește la nesfârșit magia – farsă a dedublării. Fruct oprit

și pom al cunoașterii, personajul părăsește textul dramatic, cioplindu-și cu disperat umor *măștile* la răspântii. Artistul e sedus de tensiunea acestora. Actorul e o stare de execuție virtuoză a metamorfozelor. Atât. Esențial. Plenar. Excitant. Pentru regizor, teatrul e biciuit de libertate și stăpânit de nesupunere. Piesa e veșnic o prezență nemărturisită. Viabilă și fertilă, tocmai din acest rost. Textul trebuie înfrânt prin har, devenind *sursă de sugestii*. Rigoři neștiute coagulează energii cuantice. În fiecare structură, riscant modelată, Manea erupe virtuozitate teatrală. Spectacolul e terapie, solicitând prin revoltă, comunicarea. Pe această insulă plutitoare, construită din veghe, teatrul a naufragiat ca o ultimă bucurie testamentară. El are boltirea curcubeului și e împlinire plătită.

Aureliu Manea, cu scilpire de geniu, poate modela *Sărutul* lui Rodin în

suferința lui Laocoon, iar apoi, cu aceeași febrilă ușurință, să înalțe *Măiastra* lui Brâncuși. Artistul era interogat în permanență de necunoscutele timpuri. Pentru el, transfigurarea era obișnuită și trăire. *Acel nou ascuns* făptuitor de originalitate îi hrănea firesc și continuu interioritatea. Surprinzător (ca și Franz Kafka), năucea prin *cunoscut*. Structura și sonoritatea vizuală a ideilor uluiau. Detaliul real recidva nepermis de spontan și simplu în parabole.

Despărțindu-ne tot atâtea căi câte ne și apropiam, vitali fiecare în propria neliniște, am polemizat la rangul impus de artă de nenumărate ori. Comentându-i spectacolele, i-am admirat și negat cuceririle, i-am invidiat și respectat jocul, i-am dorit colaborarea și iubit menirea.

Aureliu Manea n-a epuizat încă spectacolele din el.

Și noi le ducem dorul. (ianuarie 1999)

Gheorghe PREDA

Jucăriile lui Hieronimus Bosch sau note la un film despre Aureliu Manea

Am făcut în 1992 un film documentar despre Aureliu Manea. L-am intitulat *Lumina din jurul trupului*. Maestrul lucrase ultimul său spectacol la Teatrul de Stat din Turda (unde am și filmat). Era o adaptare după Seneca: *Medeea*. Înainte de asta, în 1990, am văzut la Ploiești spectacolul lui cu *Trei surori* de Cehov. Nu mai văzusem niciodată așa ceva: un poem negru, cu personaje de un straniu înghețat, coborâte parcă din tabloul lui Munch. O suferință ce se exterioriza metodic, oarecum didactic – în orice caz distant, ca într-o lecție de anatomie.

L-am resimțit ca pe o vivisecție a ororii de a exista. Și am încercat apoi să-mi imaginez cum arată omul care a putut crea o astfel de lume. N-am reușit...

L-am întâlnit 2 ani mai târziu, în perioada filmărilor. Mi s-a părut o făptură care, poate fără să știe și fără să vrea, se află în miezul unui etern spectacol, într-o continuă reprezentare – balansând imprezibil între umorul macabru-absurd și patetismul livresc, construind cu lejeritate arhitecturi contorsionate ale imaginării sale. Parcă stăteam de vorbă la o cafea, glumind, în mijlocul parcului de la Bomarzo.

El își trăia, fără încetare, imaginile fantastice pe care propria boală le secreta într-una, obligându-mă și pe mine, ca într-o clasică „folie a deux” să fiu, până la epuzare, alături de el...

Acum îmi dau seama de ce am făcut acest film. Pentru că Manea reprezintă pentru mine o oglindă convexă, în care îmi vedeam dilatate, anamorfotic, toate spaimetele, toate

căderile, toate surpările de până atunci. Dar nu numai pentru atât... El reprezenta pentru mine o ființă paradoxală, cu care simțeam că rezonăm; un vrăcaci care se trata pe sine însuși făcând teatru; o Șeherezadă care-și amâna cu dezinvoltură finalul spunând încă o poveste. Care semăna cu încă o sfâșiere. Spectacolul era unica lui rațiune de a exista. În repetiții secreta pe

scenă un fel de hipnoză colectivă: actorii deveneau, uimiți, jucăriile lui. Intrau într-o altă viață, într-o altă vrajă...

Am citit odată o parabolă a lui Kafka: „Odată – povestește el – o cușcă înnebunită cânta un om”.

Dar în această cușcă infernală, din care n-a mai putut ieși niciodată, mi-l imaginez pe Aureliu Manea un om fericit... (ianuarie 1999)

Maria VODĂ CĂPUȘAN

Stilul Manea

Ca ipostază a demiurgului, regizorul ființează în două întruchipări ale Operei, deopotrivă nutrite de har.

În cele șase zile lucrătoare, Constructorul, ales geometru, prin chibzuință îndelungă și măsurători convenite, își înalță treptat lumea armonică. E o geneză echilibrată, după putință urcând spre sublim. Într-a șaptea zi, se celebrează Sărbătoarea Spectacolului, consfințită de firea și mulțimea ce se recunosc deopotrivă în oglinda dezvăluită lor de Constructor. El face parte din elita Înțelepților, cum ar spune Aureliu Manea, căci așa îl numea el pe Liviu Ciulei.

Mai rar și mult mai primejdios, Vizionarul, întrezărind într-o orbitoare strălucire cum ar arăta lumea râvnită de el, cu disperare și groază își rupe din sine minte și sânge ca să plămădească oare ce vis nebunesc al ființei bântuită de abisuri... Opera poate să izbândească vertiginos, ca o minune, și noi s-o privim cu uimire dar și cu teamă în fața necunoscutului ce ne scapă. Alteori nu-și găsește încheiere, rămâne neterminată ori mai bine zis în-finită în sine, precum statuia ce nu știe să iasă din înclștarea pietrei. Sau se iscă anevoie, zăbovește și se păstrează prin cine știe ce hău tainic, etern spectacol imaginar neîntinat de materie.

Aureliu Manea se află neîndoios printre aceștia din urmă – Vizionarii; și cei ce-l cunosc sau cred că-l cunosc pot să pună mărturie că așa este.

Mi-a fost dat să fiu spectator la câteva din operele sale împlinite, să-i citesc paginile fremătând de spectacole imaginare – tot atâtea metafore puternice, aprige: Euripide care „incendiază adevărul și îl ridică în sus, să fie văzut arzând” în *Bacantele*. Ori poate *Căsătoria* de Gogol, unde diavolul „îl împinge în grădina desfătărilor pe prietenul său”. În viziunea lui Manea, prinsă de scrisul lui, spectacolul își degajă „energiile” cu o violență fără egal. „Dans absolut”, „coșmar” – așa le numește el, și noi le visăm obsesiv, citindu-l. Cândva, în clipa când cumpăna istoriei va da dreaptă măsură, în eternitate, marilor oameni ai teatrului românesc, Manea va figura neîndoios printre cei dintâi. Se va vorbi atunci, poate, despre direcția originală de antropologie teatrală pe care a inaugurat-o în anii '70, distinctă de cea a Cătălinei Buzoianu, aplecată spre izvoare. Pe când stilul Manea – oare prin ce intuiții – regăsește ritualul în energia sa primordială sacralizând gestul și fapta într-un spectacol pe o linie mai apropiată de experiența orientală; nu în formele ei de manifestare, ci în esența sa concentrând trăirea în absolut.

În câteva rânduri mi-a fost hărăzit să fiu alături de Manea în acele clipe aparte când se naștea, într-o străfulgerare, Viziunea.

Era în vara lui 1990 – se împlinea un sfert de mileniu de la nașterea lui

Sade. Unii descopereau, alții regăseau, în sfârșit fără opreliști, o literatură până atunci interzisă. S-au pornit traduceri. Am recitat nuvelele. Se află acolo o povestire stranie, despre un dublu incest, părelnic melodramatică, cu copii abandonati și iubiri nefericite. De fapt, o adevărată tragedie prin violența patimii și pătimirii omenești și mai ales prin oarba forță a destinului. Lectura ei m-a obsedat și mi-o închipuiam întrupată scenic. Numele lui Manea mi-a venit de îndată în minte. Am schițat în câteva linii un scenariu și m-am dus să-l ispitesc. L-am întâlnit într-una din acele vechi curți ale Clujului, ce dau dintr-o stradă într-alta, unde se află și acum Teatrul de Păpuși. Când calci pe caldarâmul pietruit răsună întotdeauna ciudat ecoul în ziduri. Vița de vie se agăța de balcoanele de fier și cerul deasupra era albastru.

Manea era acolo, cu privirea lui neagră și vie ce te prinde și te întreabă ceva, ascuțit și dureros, chiar dacă vocea e îmbietoare și calmă, dar se sparge uneori neașteptat în tăcere. L-am luat direct, i-am pus grăbit în mână, aproape forțându-l să le ia, cele câteva pagini de scenariu și l-am năpădit cu vorbe despre aniversarea Sade. Dar el m-a privit de odată intens și-a trebuit să tac. A început să citească. Or fi trecut câteva minute, nu mai știu. Și atunci și-a ridicat privirea și am simțit